

Zofia Malec, Justyna Modrzejewska, Martyna Szczotka

Zabawy dydaktyczne w edukacji muzycznej dzieci 6-letnich : w opinii nauczyciela przedszkola

Nauczyciel i Szkoła 3-4 (40-41), 97-102

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Zabawy dydaktyczne w edukacji muzycznej dzieci 6-letnich (w opinii nauczyciela przedszkola)

Muzyka jest wszechobecna w życiu każdego człowieka. Dziecko odbiera dźwięki już w łonie matki, a po urodzeniu wkracza w świat muzyki, która go otacza w środowisku dzięki kołysankom, później pojawiają się zabawy ze śpiewem, rytmiczne wyliczanki podczas zabaw na podwórku, a z czasem dziecko rozszerza swoje upodobania muzyczne. O tym, czy muzyka coś dla człowieka znaczy, czy ktoś ją lubi, czy dzięki niej jego życie staje się bogatsze i szczęśliwsze, decydują w znacznym stopniu wrażenia z okresu dzieciństwa. Dziecko uczy się słuchać muzyki, odkrywać ją, poznawać, porównywać i kochać¹. Wykorzystywanie w edukacji muzycznej zabaw umożliwia dzieciom w jak największym stopniu przyswojenie oraz opanowanie tego wszystkiego, co wiąże się z muzyką i kulturą muzyczną. Dzieci są z natury kreatywne, dlatego tę wspaniałą zdolność należy w nich pielęgnować i rozwijać, co pozwoli im na bycie aktywnymi innowatorami w przyszłej pracy zawodowej i radosnymi, pewnymi siebie, samorealizującymi się ludźmi.

Współczesna pedagogika pokłada wielkie nadzieje w wychowaniu przez sztukę, przyznając właśnie muzyce ważną rolę w ogólnym kształceniu i wychowaniu². Sprawność ruchową kształtuje się podczas zabaw ruchowych, wykorzystując różne sygnały muzyczne. Podczas tych zabaw doskonalona jest umiejętność poruszania się w przestrzeni oraz jej rozplanowywania. Estetyka i sprawność ruchowa rozwija się wydatnie podczas zabaw z piosenką i w tańcu. Warto podkreślić, że tak istotne dla dzieci w wieku przedszkolnym rozwijanie mięśni małych dokonuje się także się podczas nauki gry na instrumentach. Natomiast rozwój aparatu głosowego ma miejsce w czasie śpiewu. W procesie poznawania otoczenia muzyka najwięcej korzyści może przynieść w zakresie rozwoju wrażliwości słuchowej. Tkwią w niej bowiem ogromne możliwości wzbogacenia tej dziedziny doznań. Skierowanie uwagi dzieci na dźwięk muzyczny i takie jego cechy, jak: czas trwania, wysokość, barwa, dynamika i tempo, otwiera całą sferę doznań słuchowych, z którymi dziecko nie spotyka się podczas innych działań dydaktycznych. Dotyczy to sfery rozwoju procesów poznawczych. Podczas obserwacji zjawisk muzycznych dzieci dokonują spostrzeżeń wymagających od nich koncentracji uwagi. Ma to wpływ na rozwój pamięci oraz myślenia, przede wszystkim symbolicznego, abstrakcyjnego

¹ L. Prokop-Dudek, *Program autorski z zakresu edukacji muzycznej*, „Bliżej Przedszkola” 2004, nr 12, s. 38.

² A. Sawicka, *Z doświadczeń wychowania muzycznego*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2000, nr 8, s. 367.

i dywergencyjnego². Przejawia się to szczególnie podczas zabaw twórczych. Przez kontakt z różnymi formami działania muzycznego dzieci uczą się dokonywania analizy i syntezy. Kontakt z muzyką wpływa również na rozwój mowy i wyobraźni. Dzieci w wieku przedszkolnym cechuje afektywność oraz nadmierna pobudliwość. W tym zakresie znaczącą rolę mogą spełnić zabawy, w których sygnały muzyczne pobudzają do ruchu bądź hamują go. W przedszkolu dzieci uczą się także umiejętności życia w zespole. Zabawy, w których sygnały muzyczne wymagają wykonania określonych czynności w wyznaczonej przestrzeni, kształtują dyscyplinę, jednocześnie rozwijają umiejętność podporządkowania się zespołowi. Wspólnota działania przejawia się podczas śpiewu, gry na instrumentach i w innych formach działania muzycznego. Przez różnorodny kontakt z muzyką zaspakajane są podstawowe potrzeby psychiczne dzieci: potrzeba ruchu, radości, osiągania sukcesów. Nawet dzieci mniej uzdolnione muzycznie mogą odnosić sukcesy, podejmować indywidualne zadania, wykazać się inwencją twórczą. Ponadto zabawy muzyczne rozwijają zainteresowania dzieci oraz kształtują cechy woli i charakteru. Nie mogą one jednak być realizowane w oderwaniu od całości, lecz powinny być wplatane, łączone z innymi treściami kształcenia³. Dostrzegając bogactwo wartości muzyki w procesie wychowania, należy zdawać sobie sprawę z tego, jak cenny dla dziecka przedszkolnego jest kontakt z muzyką. Ważny jest również sposób organizowania i prowadzenia zajęć umuzykalniających, aby dziecko odczuwało radość i zadowolenie z własnych działań oraz miało potrzebę poszukiwania i zdobywania nowych wartości. Nauczyciel, organizując działania twórcze z dziećmi, wkracza w świat fantastycznej przygody, w której dorośli i dzieci poznają świat i tworzą jego wizję. Powinien uszanować spontaniczność dziecka, być otwartym na jego inicjatywę, realizować jego pomysły, czuwać nad tym, aby unikać wszystkiego, co może pociągnąć za sobą zahamowanie tendencji ekspresyjnych swoich wychowanków. Nauczyciel pełni zatem bardzo ważną rolę w życiu małego człowieka.

Celem badań była próba ustalenia, czy i w jakim stopniu nauczyciele wykorzystują zabawy dydaktyczne w procesie przedszkolnej edukacji muzycznej dzieci 6-letnich. Badania ankietowe wśród 20 nauczycielek edukacji przedszkolnej przeprowadzono w czerwcu 2007 r. w pięciu jaworznickich przedszkolach.

Analizując zebrane dane, można stwierdzić, iż były to osoby w różnym wieku:

- 4 nauczycielki (20%) w przedziale wiekowym 25–30,
- 2 nauczycielki (10%) w przedziale wiekowym 30–35,
- 4 nauczycielki (20%) w przedziale wiekowym 35–40,
- 6 nauczycielek (30%) w przedziale wiekowym 40–45,
- 4 nauczycielki (20%) w przedziale wiekowym 50–55.

Grupa nauczycielek wychowania przedszkolnego była również zróżnicowana pod względem stopnia awansu zawodowego, gdyż 7 osób (35%) legitymowało

² I. Kołodyńska, *Zabawy muzyczne*. „Wychowanie w Przedszkolu” 2001, nr 5, s. 296.

³ M. Czarnecki, *Muzyczne zabawy i gry dydaktyczne*. „Edukacja i Dialog” 2002, nr 10, s. 41.

się tytułem nauczyciela dyplomowanego, 9 respondentek (45%) posiadało tytuł nauczyciela mianowanego, 3 nauczycielki (15%) odbywały staż pracy, 1 osoba (5%) – była nauczycielem kontraktowym. Staż pracy badanych osób zawierał się w następujących przedziałach:

- 4 nauczycielki (20%): 0–5 lat pracy,
- 4 nauczycielki (20%): 10–15 lat pracy,
- 2 nauczycielki (10%): 15–20 lat pracy,
- 6 nauczycielek (30%): 20–25 lat pracy,
- 4 nauczycielki (20%): 25–30 lat pracy.

Spośród 20 nauczycielek edukacji przedszkolnej zdecydowana większość – 14 osób (70%) – posiadała wyższe wykształcenie pedagogiczne, pozostałe 6 (30%) – wykształcenie średnie.

Na podstawie zebranych danych można zauważyć, iż zaledwie 4 nauczycielki (20%) ukończyły edukację muzyczną na poziomie ogniska muzycznego szkoły podstawowej.

W tabeli przedstawiono odpowiedzi 20 nauczycielek przedszkoli na temat wykorzystywania zabaw dydaktycznych w edukacji muzycznej dzieci 6-letnich.

Tab. 1. Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród nauczycielek przedszkoli o stosowaniu zabaw dydaktycznych w edukacji muzycznej dzieci 6-letnich

PYTANIE		Liczba nauczycieli dokonujących danego wyboru	Procent nauczycieli dokonujących danego wyboru	
1.	Czy zna Pani pojęcie zabawy dydaktycznej?	Tak	18	90%
		Nie	2	10%
2.	Czy wykorzystuje Pani zabawy dydaktyczne w edukacji muzycznej dzieci 6-letnich?	Tak	17	85%
		Nie	3	15%
3.	Jak często stosuje Pani w edukacji muzycznej tego typu zabawy?	Nigdy	3	15%
		Czasami (1–2 razy tygodniowo)	5	25%
		Często (kilka razy tygodniowo)	12	60%
4.	Czy wykorzystuje Pani w edukacji muzycznej następujące pomoce dydaktyczne?	Odtwarzacz CD	20	100%
		Pianino	12	60%
		Elektroniczne instrumenty klawiszowe np. keyboard	8	40%

		Komputerowe programy muzyczne	3	15
5.	Czy w Pani sali zajęć znajduje się kącik muzyczny?	Tak	20	100%
		Nie	0	-
6.	Które z form aktywności stosuje Pani na zajęciach wychowania muzycznego?	Śpiew	20	100%
		Gra na instrumentach	16	80%
		Słuchanie muzyki	20	100%
		Ruch przy muzyce	18	90%
		Tworzenie muzyki	8	40%
7.	Które z tych form –według Pani – sprawiają dzieciom największą radość?	Śpiew	14	70%
		Gra na instrumentach	15	75%
		Słuchanie muzyki	7	35%
		Ruch przy muzyce	18	90%
		Tworzenie muzyki	7	35%
8.	W których zabawach muzycznych wg Pani dzieci uczestniczą najchętniej?	Zabawy rytmiczne	15	75%
		Zabawy ilustrowane ruchem	18	90%
		Zabawy inscenizowane	15	75%
		Zabawy taneczne	20	100%
9.	Czy i jak często organizuje Pani z udziałem dzieci różne inscenizacje muzyczne, teatryki kukielkowe, koncerty, akademie?	Rzadko (raz w roku)	4	20%
		Czasami (dwa–trzy razy w roku)	6	30%
		Często (kilka razy w roku)	10	50%
10.	Czy stosuje Pani na zajęciach z dziećmi integrację muzyki z innymi obszarami edukacyjnymi? Jeśli tak, to z jakimi?	Plastyka	18	90%
		Ruch	15	75%
		Literatura	13	65%
		Teatr	17	85%
		Telewizja	8	40%

Z analizy zebranego materiału wynika, że 18 nauczycielek (90%) zna pojęcie zabawy dydaktycznej, natomiast 2 badane osoby (10%) nie wiedzą, co to jest zabawa dydaktyczna. 17 respondentek (85%) stwierdziło, że wykorzystuje podczas zajęć tego typu zabawy, a 3 nauczycielki (15%) nie stosują podczas edukacji muzycznej takich zabaw. Ponadto, jak można zauważyć, 5 nauczycielek (25%) czasami (1–2 razy w tygodniu) posługuje się na zajęciach zabawami dydaktycznymi, natomiast 12 nauczycielek, tj. 60%, często (kilka razy w tygodniu) organizuje zajęcia uwzględniające zabawy dydaktyczne.

Na podstawie tabeli można stwierdzić, iż wszystkie nauczycielki wykorzystują w edukacji muzycznej odtwarzacz CD, 12 – pianino, 8 – elektroniczne instrumenty klawiszowe, a 3 nauczycielki (15%) stosują komputerowe programy muzyczne. Każda z nich posiada w swojej sali kącik muzyczny. Również wszystkie stosują podczas zajęć takie formy aktywności, jak śpiew i słuchanie muzyki. Ponadto 18 nauczycielek (90%) wykorzystuje w edukacji muzycznej ruch przy muzyce, 16 osób, tj. 80%, uwzględnia podczas zajęć umuzykalniających grę na instrumentach i tylko 8 nauczycielek (40%) wykorzystuje tworzenie muzyki.

Z analizy zebranego materiału wynika także, iż według 18 nauczycielek (90%) najwięcej radości sprawia dzieciom ruch przy muzyce, 15 (75%) twierdzi, iż gra na różnych instrumentach, 14 (70%) sądzi, iż jest to śpiew, natomiast 7 (35%) uważa, iż dzieciom najwięcej radości daje słuchanie muzyki i tyle samo nauczycielek uważa, iż największą radość dzieciom sprawia tworzenie muzyki. Wszystkie badane osoby zgodnie odpowiedziały, iż dzieci najchętniej uczestniczą w zabawach tanecznych, oprócz tego 18 (90%) stwierdziło, że dzieci chętnie biorą udział w zabawach ilustracyjnych, poza tym 15 (75%) uważa, iż w zabawach rytmicznych i również tyle samo uważa, że w zabawach inscenizowanych.

Połowa ankietowanych nauczycielek często (kilka razy w roku) organizuje z dziećmi różnego rodzaju inscenizacje muzyczne, teatryki kukiełkowe, koncerty, akademie, w tym 6 osób (30%) czyni to czasami (dwa bądź trzy razy w roku), natomiast 4 (20%) organizują te uroczystości rzadko (tylko raz w roku).

Na podstawie tabeli można stwierdzić, iż 18 (90%) nauczycielek na zajęciach stosuje integrację muzyki z plastyką, 17 – integrację muzyki z teatrem, 15 – integrację muzyki z ruchem, 13 – integrację muzyki z literaturą oraz 8 osób wykorzystuje podczas zajęć integrację muzyki z telewizją.

Wykorzystywanie zabaw w edukacji muzycznej dzieci 6-letnich czyni ją bardziej przystępną i atrakcyjną. Zabawy dydaktyczne szczególnie zachęcają dzieci do wykonywania zadań, budząc w nich ciekawość i radość, dzięki którym zdobywają one nowe doświadczenia. Poprzez zabawy dzieci doskonale radzą sobie z napotykanymi trudnościami, rozwijają swoją wyobraźnię, inwencję, wrażliwość. Zabawy dydaktyczne w edukacji muzycznej są doskonałą formą wspierania aktywności dzieci w wieku przedszkolnym, bowiem ćwiczą płynność myślenia, zaspakajają potrzeby kontaktu, wspólnego działania, przynależności do grupy, uczą podejmować decyzje i rozwijają motorykę. Nauczyciele wiedząc, iż dzieci w tym wieku mają niezwykle chłonny umysł, powinni tak

organizować zajęcia muzyczne, aby były one żywe, atrakcyjne, pełne wciąż nowych pomysłów. Trzeba pamiętać, iż obcowanie dzieci z muzyką powinno być zawsze związane z radością i miłym nastrojem. Działaniem, które dostarcza dzieciom dużo radości, umożliwia przyswajanie określonych zachowań jest zabawa z muzyką. Umożliwia ona także przyswojenie wiadomości i umiejętności w sposób dla dzieci szczególnie korzystny – poprzez osobisty, aktywny udział.

Badania wykazały, że pojęcie zabawy dydaktycznej znają niemal wszystkie nauczycielki. Najpopularniejszym środkiem dydaktycznym w zajęciach muzycznych jest odtwarzacz CD, zarazem niewiele ponad połowa nauczycielek stosuje grę własną na instrumentach. Pozytywnym zjawiskiem jest częste organizowanie z udziałem dzieci różnych inscenizacji muzycznych, teatrzyków, koncertów i akademii, posiadających walory rytmiczno-muzyczno-taneczne. Formy te sprawiają dzieciom radość i umożliwiają przyswajanie wartościowych społecznie zachowań.

Bibliografia

- Czarnecki M., *Muzyczne zabawy i gry dydaktyczne*, „Edukacja i Dialog” 2002, nr 10.
- Kołodzyńska I., *Zabawy muzyczne*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2001, nr 5.
- Prokop-Dudek L., *Program autorski z zakresu edukacji muzycznej*, „Bliżej Przedszkola” 2004, nr 12.
- Sawicka A., *Z doświadczeń wychowania muzycznego*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2000, nr 8.

Summary

Didactic Activities in Music Education of 6-year-olds (a Kindergarten Teacher's Opinion)

Educational games in music education of 6-years-old children and influence of this kind of games on comprehensive development have been discussed in the article. Nursery school teachers have been asked how much they knew about educational games. Data about using educational games in music education and different teaching methods has been gathered. A lot of various music activities, like music staging, puppet theatre, concerts and festive celebrations have been analyzed. Also integration between music and other subjects has been checked.